

Jaaroverzicht activiteiten STAP in 2021

1. Verspreiden van kennis over de gevolgen van alcoholgebruik voor de gezondheid en de samenleving.

Het Nederlands Instituut voor Alcoholbeleid STAP heeft in 2021 op diverse manieren informatie verspreid over de gevolgen van alcoholgebruik. De belangrijkste manier was via de website www.stap.nl. In verband met de inwerkingtreding van de nieuwe Alcoholwet per 1 juli 2021 zijn de themapagina's 'Nationaal beleid' en 'Lokaal beleid' geheel herschreven. Verder zijn in 2021 in totaal maar liefst 399 nieuwsberichten geplaatst.

Via de Engelstalige pagina's informeert STAP haar Europese collega's over belangrijke ontwikkelingen in Nederland. Op de Engelstalige pagina's van STAP zijn in 2021 19 berichten geplaatst. Ook op www.stap.nl/en moesten de themapagina's 'Dutch alcohol policy' en 'Dutch local alcohol policy' worden herschreven in verband met de inwerkingtreding van de Alcoholwet.

Daarnaast heeft STAP enkele specifieke websites, zoals de sites www.alcoholenborstkanker.nl en www.alcoholenzwangerschap.nl.

Sinds begin 2021 verschijnt Alcohol Actueel, een digitaal nieuwsoverzicht dat STAP in de eerste week van elke maand via email rondstuurt. Het betreft een selectie van de belangrijkste nieuwsberichten die op www.stap.nl zijn verschenen. Er zijn inmiddels ruim 900 abonnees.

In augustus is een herziene druk van de STAP-flyer 'Waarom gaan alcohol en zwangerschap niet samen?' verschenen. In totaal zijn van deze flyer vorig jaar ruim 4.000 exemplaren verstrekt aan verloskundigen.

STAP heeft in 2021 ook driemaal een persbericht verstuurd. Het betrof een persbericht over nieuwe cijfers van de Wereldgezondheidsorganisatie over alcohol en kanker, een persbericht over accijnsverhoging en een persbericht over de blurring-plannen in het Coalitieakkoord 2021-2025. Onder meer naar aanleiding van deze persberichten werden door STAP enkele interviews gegeven aan dagbladen (o.a. het Financieel Dagblad, het Parool en het Dagblad van het Noorden) en radioprogramma's.

STAP heeft ook in 2021 bijna wekelijks vragen beantwoord van leerlingen en studenten die voor een presentatie, werkstuk of onderzoek het thema alcohol hebben gekozen.

Tijdens het Symposium 25-jarig bestaan van de Stichting Drugsbeleid heeft STAP een presentatie gegeven over de problemen die kunnen ontstaan wanneer op winst gerichte bedrijven te veel vrij spel hebben, zoals bij de promotie van een riskant roesmiddel als alcohol in Europa het geval is. In de VS zien we een vergelijkbare ontwikkeling wat betreft cannabis (<https://drugsbeleid.nl/geslaagd-symposium-25-jaar-stichting-drugsbeleid/>).

Naar aanleiding van deze presentatie is door STAP een artikel geschreven voor de website van prof. Schrijvers: (<https://guusschrijvers.nl/de-halve-waarheden-en-leugens-van-de-alcohol-industrie-noodzakelijk-kennis-voor-beleidsmakers/>)

2. Onderzoek en steun gericht op een betere naleving en handhaving van de Alcoholwet.

STAP nam in 2021 als adviseur deel aan de bestuursvergaderingen van de Nederlandse Vereniging van Drank en Horeca Inspecteurs (NVDI) en heeft in die rol op diverse wijzen steun verleend aan het bestuur. De NVDI is opgericht om de handhavingsdeskundigheid te verbeteren, o.a. door uitwisseling van kennis en ervaring.

STAP maakte in 2021 vanwege haar betrokkenheid bij de uitvoering van de Alcoholwet deel uit van de examencommissie Alcoholwet, die formeel valt onder bureau Exth (Exameninstelling Toezicht en Handhaving).

STAP krijgt regelmatig vanuit binnen- en buitenland vragen over de Alcoholwet. Vooral de nieuwe regels over prijs-stunten en de regels rond 'verkoop op afstand' blijken voor velen lastig te interpreteren. Als er voor de beantwoording geen zoekwerk nodig is, worden die vragen kosteloos beantwoord. In gevallen waar wel deskresearch nodig is, wordt een kleine vergoeding gevraagd.

Een enkele keer bemoeit STAP zich ook actief met het alcoholbeleid van gemeenten. Zo schreef STAP een brief naar de burgemeester van het Friese Tytsjerksteradiel die tegen de zin van zijn eigen gemeenteraad wilde regelen dat de nieuwe sportkantine vrijwel onbeperkt de ruimte kreeg om alcohol te schenken. Zijn plan was de kantine het hele jaar door evenementenonthefingen te verlenen. In deze brief is uitgelegd dat dat om diverse redenen zowel onverstandig is als in strijd met de wet.

STAP draagt bij aan goede handhaving van de Alcoholwet door het uitvoeren van onderzoek naar de mate van de naleving van de alcoholleeftijdsgrens door alcoholverstrekkers. Het onderzoek wordt in opdracht van gemeenten uitgevoerd in samenwerking met Twente

Research. In verband met de coronapandemie en de langdurende sluiting van de horeca kon in 2021 geen enkel mysteryshop-onderzoek naar de naleving van de alcoholleeftijdsgrens worden uitgevoerd. De geplande onderzoeken worden in overleg met de opdrachtgevers naar alle waarschijnlijk in 2022 uitgevoerd.

3. Pleiten tegen mengvormen winkel/horeca (ofwel blurring met alcohol).

Het begrip blurring wordt in Nederland sinds de pilot 'Mengvormen winkel/horeca' van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) vooral gebruikt als het gaat om het vervagen van de grenzen tussen verschillende typen bedrijven die alcohol verstrekken. Dat betreft het gratis of tegen betaling geschonken glas bier bij de barbier, een glas wijn bij de kapper, de bruidswinkel of de schoonheidsspecialist, de champagne bij een boekpresentatie of de proeverij en de proefbar in de supermarkt. Onder het begrip blurring wordt ook gerekend de verkoop van flessen wijn (maar ook van de schilderijen aan de muur) in een horecalokaliteit, de organisatie van een whiskyproeverij in de slijterij en de verkoop van kratten bier bij Karwei of Intratuin. In alle hiervoor genoemde gevallen gaat het om activiteiten in strijd met de Alcoholwet. Die wet kent immers functiescheiding, dus geen vermenging van retail en horeca.

De discussie over het toestaan van blurren met alcohol begon in 2014. De VNG, gemeenten en projectontwikkelaars kwamen toen met plannen met als doel de leegloop van de binnensteden tegen te gaan door het winkelend publiek langer in de binnenstad te houden en het uitgaan aantrekkelijker te maken. Als onderdeel van deze plannen moest in 2016 de Drank- en Horecawet, de voorloper van de huidige Alcoholwet, het ontgelden. In dat jaar is in het kader van de eerder genoemde VNG-pilot de functiescheiding bij wijze van experiment in tientallen gemeenten opgegeven, alhoewel dit dus in strijd was met de Drank- en Horecawet.

Sommige politieke partijen in de Tweede Kamer, zoals de VVD, D66 en PVV, streven er sindsdien naar blurren met alcohol landelijk toe te staan. Voormalig VVD-Kamerlid Erik Ziengs heeft zelfs een initiatiefwetsvoorstel aanhangig gemaakt dat de regelgeving zó wijzigt dat blurring met alcohol wordt gelegaliseerd. Inmiddels is de verdediging van dat wetsvoorstel overgenomen door collega-Kamerlid Thierry Aartsen, ook van de VVD. Andere partijen, zoals de gezondheidsorganisaties verenigd in de Alliantie Alcoholbeleid Nederland (AAN), het Trimbos-instituut en een aantal wetenschappers, zijn er juist (fel) op tegen. Alcohol is immers een riskante stof en het uitbreiden van de beschikbaarheid van alcohol is zeer onwenselijk. Ook is dat in strijd met de doelen van het Nationaal Preventie Akkoord. Overigens verzetten de zelfstandige slijters zich vanwege economische motieven eveneens tegen blurring. Koninklijke Horeca Nederland is ook geen voorstander.

Na de inwerkingtreding in juli 2021 van de nieuwe Alcoholwet leek de roep verstomd om blurring met alcohol toe te staan. Voor velen zeer verrassend bleek in december 2021 het Kabinet Rutte IV onverwacht voorstander. In het Coalitieakkoord 2021-2025 is opgenomen dat blurring in winkelgebieden zal worden toegestaan, weliswaar met de toevoeging dat streng wordt toegezien op alcoholmisbruik.

STAP heeft zich in 2021 voortdurend kritisch uitgelaten over het initiatiefwetsvoorstel van Ziengs / Aartsen. STAP gaf meermaals aan dat blurring nog steeds “op de loer” lag. Daartoe zijn in de loop van 2021 diverse Kamerleden benaderd. Nadat in het Coalitieakkoord 2021-2025 was opgenomen dat blurring in winkelgebieden zal worden gelegaliseerd, heeft STAP haar lobby tegen blurring geïntensiveerd. Dat heeft onder meer geleid tot een kritisch persbericht en in vervolg daarop tot diverse media-optredens.

4. Pleiten voor verplichte informatie op verpakkingen van alcoholhoudende dranken.

STAP is van mening dat alcohol een bijzonder product is waarvoor extra zware wettelijke Europese etiketteringsregels zouden moeten gelden. STAP heeft daarom in 2021 een bijdrage geleverd aan het consultatietraject dat de Europese Commissie is gestart rond haar voornemen uit het Europe's Beating Cancer Plan om de alcoholsector niet meer uit te zonderen van de plicht om op etiketten informatie te verschaffen over ingrediënten en voedingswaarden.

De Commissie rept over 3 opties:

- de uitzondering laten zoals die is, dus continuering van eigen regels per sector;
- de alcoholsector verplichten meer informatie deels op een speciale website beschikbaar te stellen;
- de alcoholsector verplichten ingrediënten en voedingswaarden op het etiket te zetten.

STAP heeft de Commissie laten weten dat de twee eerst genoemde opties wat STAP betreft zeer ongewenst zijn. STAP is van mening dat de alcoholsector op het etiket de ingrediënten en de voedingswaarde moet vermelden. Maar niet alleen dat, er moet ook gezondheidsinformatie op de etiketten komen te staan. En de vermelding van het alcoholgehalte en – indien van toepassing – de allergenen moet blijven.

De Alliantie Alcoholbeleid Nederland (AAN), een samenwerkingsverband van 11 Nederlandse gezondheidsorganisaties, ondersteunt het plan van harte gelet op het oorzakelijk verband tussen alcoholgebruik en kanker en vanwege het feit dat veel Nederlanders zich hier niet van bewust zijn.

STAP wil de nieuwe regels opgenomen zien in een aparte Europese regeling. EURO CARE, de Europese alliantie van alcohol-Ngo's, pleit daar ook voor.

5. Pleiten voor een verbod of beperking van de alcoholreclame.

STAP pleitte in 2021 op landelijk en Europees niveau voor een verbod of beperking van de alcoholreclame.

In 2021 heeft STAP bij het Commissariaat voor de Media een klacht ingediend over sluikreclame in een uitzending van het NOS Journaal, waarin aandacht werd geschonken aan het online concert Vrienden van Amstel LIVE 2021. Volgens STAP was er sprake van overtreding van de Mediawet 2008, die sluikreclame op publieke zenders (artikel 2.88b) verbiedt.

Ook werd – samen met Verslavingskunde Nederland – bij de Reclame Code Commissie een klacht ingediend tegen een tv-spotje van Grolsch voor alcoholvrij bier. De klacht was dat in het bestreden spotje, in strijd met de regelgeving, jonge sportende mensen getoond worden die jonger lijken dan 25 jaar. Onafhankelijk onderzoek toonde aan dat tenminste één van de spelers door een ruime meerderheid van de jongeren tussen 18 en 30 jaar als jonger dan 25 jaar werd ingeschat.

6. Pleiten voor effectiever accijnsbeleid.

In het najaar van 2021 heeft staatssecretaris Hans Vijlbrief een voorstel gedaan tot wijziging van de Wet op de Accijns. Zijn voorstel was de basis voor de berekening van de bieraccijns te wijzigen van graden Plato naar volumepercenten alcohol en één tarief op basis van het alcoholgehalte te introduceren. Voorts wilde hij het verlaagde tarief voor kleine brouwerijen laten vervallen.

STAP heeft vervolgens naar alle betrokken Kamerleden gecommuniceerd dat STAP blij is met de voorgestelde wijziging van de bieraccijnsgrondslag. Die nieuwe tariefstructuur kan gezien worden als een stap op weg naar het door STAP gewenste accijnssysteem waarbij alle dranken, ongeacht hoe ze gemaakt zijn, worden belast op basis van het alcoholgehalte. Radio1 gaf ons de gelegenheid ons standpunt ook richting het algemene publiek naar voren te brengen.

Uiteindelijk hebben de beide Kamers ervoor gekozen in te stemmen met de wijziging van de bieraccijnsgrondslag, maar het verlaagde tarief voor kleine brouwers ongewijzigd te laten. De nieuwe regels gaan in 2024 in.

7. Samenwerken met andere gezondheidsorganisaties in AAN.

STAP is één van de initiatiefnemers en de secretaris van AAN, de Alliantie Alcoholbeleid Nederland.

Andere organisaties die deel uitmaken van AAN zijn:

- Cliëntenorganisatie Het Zwarte Gat,
- Jongeren voor Gezondheid,
- maandblad LEF,
- Nederlandse Vereniging voor Drank en Horeca Inspecteurs,
- Nederlandse Vereniging voor Obstetrie & Gynaecologie,
- Stichting Foetaal Alcohol Syndroom Nederland,
- Stichting Positieve Leefstijl (IkPas project),
- Stichting Us Blau Hiem,
- Vereniging voor Verslavingsgeneeskunde Nederland,
- Verslavingskunde Nederland.

Ook kent AAN een aantal leden op persoonlijke titel.

AAN heeft van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport in 2021 opnieuw de gelegenheid gekregen om met gemeenten, regionale GGD'en en Instellingen voor Verslavingszorg de campagne 'Zien drinken, doet drinken' uit te voeren. De start vond plaats in de eerste week van november, de landelijke alcohol-actieweek. De campagne is uitgevoerd door een campagneteam van 4 mensen. De directeur van STAP maakte deel uit van dat team.

8. Deelname uitvoering Nationaal Preventie Akkoord.

STAP heeft er in 2021 voor gekozen betrokken te blijven bij de uitvoering van het Nationaal Preventie Akkoord van staatssecretaris Blokhuis. Dit ondanks dat STAP problemen heeft met het feit dat de staatssecretaris de alcoholindustrie en andere vertegenwoordigers van het bedrijfsleven (te) ruim baan heeft gegeven als deelnemer aan de overlegtafel van het akkoord.

STAP is lid van de subcommissie handhaving en de subcommissie marketing. STAP probeert tijdens deze overleggen van de subcommissies in het kader van het Nationaal Preventie Akkoord voortdurend te wijzen op het belang van het nemen van kosteneffectieve beleidsmaatregelen, de zogenaamde 3 Best Buys van de Wereldgezondheidsorganisatie: prijsverhoging, beschikbaarheidsverlaging en een verbod op alcoholreclame en sponsoring.

Overigens is STAP niet de enige gezondheidsorganisatie die daarvoor pleit: ook het Trimbos-instituut en diverse organisaties die participeren in AAN en ook deelnemen aan het Nationaal Preventie Akkoord dragen die boodschap uit.

STAP maakte ook deel uit van de werkgroep van het Nationaal Preventie Akkoord die onderzoek heeft gedaan naar de mogelijkheden om in Nederland, naar het voorbeeld van o.a. Schotland een minimumprijs voor alcoholhoudende dranken (MUP) in te voeren. Over

de effectiviteit van de MUP heeft STAP een artikel geschreven voor de wetenschappelijk website van Prof. Guus Schrijvers (<https://guusschrijvers.nl/komt-er-een-wettelijke-minimumprijs-voor-alcohol-in-nederland/>)

9. Samenwerken met andere Europese organisaties en de Wereldgezondheidsorganisatie.

STAP werkte in 2021 intensief samen met andere Europese zusterorganisaties en projecten. In dit verband kunnen genoemd worden EURO CARE, Movendi International, Alcohol Policy Network, de Global Alcohol Policy Alliance en het AIHaMBRA Project. Belangrijk is ook te melden dat STAP frequent contact heeft met de collega's van het Vlaams expertisecentrum voor alcohol, illegale drugs, psychoactieve medicatie, gokken en gamen (VAD) en die van het Scottish Health Action on Alcohol Problems (SHAAP).

Voor de Belgische collega's van VAD heeft STAP een online presentatie verzorgd over onze ervaringen m.b.t de ontwikkelingen van het alcoholbeleid in Nederland. Ook is een presentatie gegeven over het Nederlandse alcoholbeleid tijdens een webinar van het Alcohol Policy Network (APN).

STAP voerde in 2021 het secretariaat van EUCAM (European Centre for Monitoring Alcohol Marketing), droeg bij aan het beheren van de website van EUCAM.

STAP nam deel aan diverse webinars van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) en adviseerde de WHO over het nieuwe alcoholactieplan (Global Action Plan 2022-2030) dat naar verwachting mei 2022 door de World Health Assembly zal worden vastgesteld.

Februari 2022